

Szindbád aznap megint arra ébredt, hogy a fényben sem ért véget az éjszaka. Fordult hát egyet a kinti reggelből beszűrődő kékesszürke árnyalatban és karjait feje alá téve, hanyatt fekvé átengedte magát a gondolatoknak, mik rögtön éltek is a szabadsággal, mint egy kiengedett kis vizslakutya, és jókedvűen összekeveredtek az álmok maradékaival.

Szindbád nem tudta, vajon álmaiban felnőtt-e az ember, és azt

sem, hogy egyáltalán e kérdésnek értelme van-e. Gyermekkora nyílt meg előtte ebben a világos éjszakában, mintha csak valahol messze Északon termett volna, ahol órákig kell kérdegetni az ismeretlen északi utcáikon siető embereket – Kisasszony, álljon meg egy percre, nappal, vagy éjszaka van-e? Észak van-e?

Most arra is emlékezett, mennyire elvárásolta gyermekkorában a mesebeli lehetőség, állandóan úton lenni egy – fontos, hogy mindig, örökké egyetlen egy – város házai között. A város, ahol ő történetesen megszületett, a háborúk utáni szürkén romjaiban feküdt – a romoknak és az elhagyatottságnak, és egyes csöndeknek van ilyen egérszürke színe. Most arra is emlékezett megint, mikor kezdett el a legszegényebb, emberi fájdalomtól roskadozó házak között vándorolni. Na de talán épp ezért. – A fájdalom tengere – Szindbád kedvelte, megszokta, hagyta élni, sőt, eluralkodni a túlzó érzelmeket –, a fájdalom tengere – olyan ez most, mint a megtagadott hidrosztatikai paradoxon – nemcsak a városi házak egymás alatti-fölötti emeleteinek egymásra halmozódó, lemoshatatlan, régi rettenetei nehezeden iszonyú súllyal a mellekre az összes emeleteken függőlegesen, hanem az összes környező lakások őrülete is nyomást gyakorol a vérrózsa minden irányában körbe-körbe – minden őrült szenvedő városlakó egy-egy mellkasunkra guggoló meztelen törpe.

Szindbád ekkor azt gondolta, hogy elég hamar rájött a lényegre, aztán miközben továbbfutott ezen a szálon, nevetett is magán – milyen szerények is vagyunk így ma reggel –, de mi is ez a lényeg, amire olyan ügyesen rátaláltam a gondolat-ökörnyálon? na jó, csak annyi, hogy el kell fogadnom ezt az életet, hinnem kell ebben a vándorlásban, és közben ne hagyjam magam megingatni, ha valaki majd azt mondja, értelmetlen kosz mindez, és ezzel azt a fájdalmas ütést mérje rám, hogy egyszerűen nem lettem ember. Kosz-károsz porcica.

– Azt hiszem, életemben szinte semmi nem sikerült – ragadta meg nyakát egy következő befurakodó, tán a reggelre kihűlt szoba utcahidege

Lábass Endre 97

SZINDBÁD ÉS A KŐFIÚ

hatolt belé meztelen karjain át –, de mindig volt és meg is maradt egyetlen olyan tulajdonságom, amivel boldog vagyok – súgta saját őrangyalszerű önmaga és a pokrócok melege lábai felől, még szerencse, hogy szíve is be volt takarva –, és ez tényleg elégnek is bizonyult, mert az egész vacak

98 életem értelmét, de legalábbis mentségét ez adta meg. Mert egyszer rájöttem, hogy a legerősebb vágyaimban, például a labirintusban való vándorlás iránti ösztönben a végtelenségig kitartó vagyok, mint a munkájába szerelmes kísérleti egér.

Azaz, ha semmi környező világ számára is értelemmel bíró terméket nem tudok létrehozni, ahhoz van elég erőm, hogy évtizedek során millió lépést tegyek körbe-körbe a lassan változó házak között, és ha néha össze is omlok, kisebb-nagyobb fájdalmas szünetek után, melyek akkor persze halálnak tűnnek, ugyanolyan legyek, mint amikor elindultam, szinte, mint amikor először időbeléptem a nyomasztó, gestapószerű bérházból, ahol születtem. Valóban megmaradtak bennem – valahol a mélyben, mint a Krakenben – az ötven évvel ezelőtti fények és hangulatok, látom a délutánokat, a szemközi házakról visszaverődő sápadt, sárgás fényben életem első utcáját, és mellettem érzem megint apámat.

Szindbád tehát ezen a titokzatos, kiismerhetetlen erők által számára ma reggel megszabott gondolat-ösvényen haladt engedelmesen, de egyénisége kitűnt eközben is, miközben szolgálisan haladt előre, és mindig csak előre a végzet parancsolta önostorzó-önimádó, világot ostorozó-világotimádó mókuserékben – ekkor ugyanis gondolatai előtt titokban azt érezte, hogy ő mégis létezik, mert eszébe jutnak olyan dolgok is, mik nem illettek ebbe a libikókaszerű, lelkét rohanásra késztető úgynevezett rendbe – mert ekkor egy régi versferdítésére gondolt – ugyanis a Krakenen fennakadt. Szigetmentsvár lett a Kraken, és Szindbád, a hajós, készséggel elhitte, hogy ez a tengerfenék afotikus mélyeiből felmerült ősi szörnyeteg az ő mégiscsak létező egyéniségének bizonyítéka, hogy ő bizony ki tud törni a gondolatláncból, Stevinus egyensúlyban haldokló rettentő gyöngysorából, gyorsan és boldogan, gyöngysor-verssor – a régi versre gondolt, mint felmentő betűseregbe –, és ahogy megidézte őket, elő is úsztak félálmainak napsütötte tengerfelszínén a szavak, a vízfelszínnek robajlásai alatti messze, messze, mély tengerbe’, lenn, ősrégi, álomtalan aluvással, háborítatlan bóbiskolt a Kraken, elalélt sugarak csobbantak árnyas oldalán, és hátán ezer-esztendő növekedés szivacsa ült, odébb, a bágyadt fényben sok csodás barlang, titokzatos üreg mélyéből számtalan szörnyű polipkar szunnyadó, smaragd vizet kotort, időtlen idők óta feküdt ott, már ott maradt, álmában idomtalan vízférgeket gyötört – míg egyszer ismét tűz fűti a mélyt, akkor majd angyalok és emberek tekintete előtt egy nagy robajjal felmerül, és meghal ott a felszínen.

Szindbád eközben édesen elaludt, azaz pár pillanatra nem gondolkodott többé azon, hogy álmában felnőtt-e az ember, vagy gyerek. Látom, ahogy felmegyünk a lépcsőn, amikor megjöttünk a vasárnap délutáni kirándulásból – gondolta-álmodta –, érzem a lépcsőház, a tükrös lift, a függőfolyosó, az előszoba, és egyenként az összes furcsa, régi szoba 99 illatát. Ha közben azóta elfut egy-egy évtized, mindig azokban a pillanatokban vagyok a legboldogabb, amikor e hangulatokba egyszerre csak megint visszalépek. Minden érzékemmel tudom, hogy lehetséges visszamenni az időben, a színpadra legalábbis egyes áldott pillanatokban megint be lehet lépni, ugyanazok lesznek ott a díszletek fenyőléceinek és a rongyos bársonyfüggönyöknek az illatai, csak éppen más szereplők járnak fel a monológjaikat, párbeszédeiket tanulgatva a díszletek között.

A mesélő Szindbád nem akarta magát direkt elkülöníteni a hajós Szindbádtól, ezért így kezdett a mesébe: – Elmondhatok egyetlen dolgot – nehéz úgy megfogalmazni, hogy összes érzéseim benne legyenek, de túlérzelmes azért mégse legyen –, elmondhatom, hogy valamiben kitarítottam életem végéig, a legfontosabb helyen, a leglényegesebb érzésben képes voltam megállni, mintegy megdermedni egy időpillanatban, egy lehetőségben. Hú maradtam ahhoz a hirtelen, gyerekkori megérezésemhez, hogy számomra a legértelmesebb dolog örökre körbe-körbe járni a semmiben. Már majdnem elmúlt az egész életem, régóta úgynevezett ballonkabátos felnőtt vagyok, messziről legalábbis annak láthat valaki, ha felém pillant, vagy csak átfut rajtam tekintete. Félek is beszélni, mert nem tudom a megálljt. Halvány, esővíz színű vagy palackposta színű a ballon. Kiszakad belőlem a rengeteg megélt pillanat, és bűnösen elárasztom szegény beszélgetőtársamat. Ebben az állapotban tényleg nem tudok máshogy tovább élni, mint hogy egyszerűen folytatom, amit elkezdtem, megyek tovább, folyamatosan fel-alá járva élek tovább, hogy ne tudjak megállni és valakit agyonbeszélni. Az egyik ilyen időutazó pillanaton éppen most haladtam át.

Valamelyik már meleg tavaszi koradélután egy olyan régi környékre tévedtem, ahol életem első fényképet készítettem, ezeket nyilván sosem fogom elfelejteni. (Szindbád apja vidéki fiú volt, és sokat fényképezett, és oly korban élt, ezért aztán csomó avitt fotómasina maradt utána, meg távcsövek és tengernyi félelem.) Szóval ott mentem ugyanazon az utcán – vette vissza a fonalat sajátmagától a hajós –, a nap ugyanúgy sütött, minden napsütötte szürke volt, és szegény. Felismertem a részleteket, lassítottam, ilyen pillanatokban, illat és emlékszigeteken mindig érezhetően boldogabb vagyok, és nem akarok belőlük kilépni, átszaladni rajtuk, ezért ilyen illatokban, fényekben, emlékekben mindig lelassítok. Meg-megálllok, nagyon lassan forogva körbenézek, megkeresem a régi részleteket. Ez most a Csengery utcában történt meg velem.

Egyszerre ott álltam 1980-81-ben, harminc évvel ezelőtt. Minden változatlanul hevert a napon. Az öregasszony jött a dakszlival, továbbmentek, befordultak az Aradi utca sarkon, a kiskutyá vadul kergette Aradiné fonalát.

Én meg körbefordultam. Jobbra előttem ott volt a ház, ahol a kőfiú 100 ült a kőkutyával a kapu melletti omladozó oszlopon. Lehet, hogy nem is kőből vannak, csupán vakolatból. Viszont felettük, az oszlop tetején valami szűrős, dél-amerikai hangulatú növény volt harminc évvel ezelőtt, és ettől a srác elmondhatatlanul fura kisisten lett, a kutyus a lábánál sárkánnyá változott, a porladó, csupaszteglájú bérház pedig a vér mexikói temploma lett.

Nem mondogattam ezt még magamban sem, csak készítetem pár képet, az agavéről, a kőfiúról és a heverő kutyáról.

Most ott álltam.

A szobor is ugyanott volt, a helyén, szemben velem. A fiú dagi volt és koszos, a kutya ásított, az agavé nem tudom, élte-e még, de szűrősan, kardszerűen szerteágazott a fejük fölött. Ez egy olyan ház, aminek két fal között keskeny út vezet a kapujához. Szép kapu, de nem ez érdekelt benne, valahogy idetévedt háznak tűnt, minden elemében idevalósi volt, minden része mégis kissé idegen. A kapu boltíves, de valahogy nem úgy, szokás szerint. Kicsit keletibb a többinél. Ezek a házak sokszor más égtájak hangulataiba varázsolnak. Nem emlékeztem, valaha voltam-e bent. Elindultam a kapu felé. Majd hirtelen megálltam.

Félelmes erővel átjárt egy villanásszerű érzés – na de hiszen itt volt a barátom lakása. Itt lakott a költő. Barátom volt-e? Többnyire bólogatott, nevetett, söröket is ivott velem, mint másokkal is, de végig, élete végéig úgy éreztem, nem osztotta meg velem gondolatait – de hát nekem sohasem született testvérem, és ennek valamiért nyilván így kellett történnie – már ha egy testvér és egy igazi társ nemléte történésnek nevezhető. Voltam nála párszor, biztosan akkor is mindig eszembe jutott a régi fényképezés, hogy már ismertem ezt a házat, de akkor nyilván hozzá igyekeztem, talán tényleg testvérré vágytam, és csak átfutottam a díszleteken.

– Ahogy ott álltam kint, a kapu előtt, egyáltalán nem emlékeztem, milyen is belülről ez a ház – bólintott magában a hajós, de kívülről neki sem látszottak még bólintásnyira sem a gondolatai. Nem mintha megláthatta volna egy esetleges áruló, vagy akárki valaki. – Most nézem meg, amikor már nem él a barátom... ezen eltöprengtem. Már csak úgy mehetek fel a lépcsőn, hogy végig érzem, utólag nézem meg a falakat. Bementem, lassan körbejártam, kissé félve, hogy valaki majd rám kiabál – Kifelé, mit keres itt???

Akkor tán azt hazudhatom, hogy a költőt, itt lakik a sarokban, a másodikon. És az egyszerűség kedvéért, mert gyanúsak a túl bonyolult magyarázatok, azt fogom mondani a fenti hangnak, hogy a barátomat keresem – ekkor megint elnevette magát Szindbád, de megint csak úgy férfiasan, azaz

sehogy. A hang ugyanis valóban megszólalt, majdnem a feje fölött hallotta, de nem kiabált, csak pontosan azt kérdezte, amire éppen gondolt a hajós. Hát fogta magát, és kimondta: – A költőt keresem, a barátomat keresem. Tudom, hogy már nem él, mert alaposan meghalt december végén, de itt lakott a másodikon. – Tudom, mondta az öregasszony. Én vagyok az anyósa. A lányom férje volt. Huszonnyolc évvel ezelőtt költözött ide, én hatvannyolc éve lakom ebben a házban. Most nem látogat senki. Ő mindig benézett hozzám, amikor hazajött. Most senki. Meghalt a felesége. Aztán ő. A fia még ott lakik szemben, a sarokban. Egyedül van. Senkije sem maradt. Az írók nem jönnek többet ide. Az írószövetség. Pedig néhányan jártak. Csak a Kálmán hívta meg egyszer a gyereket, hogy jöjjön el vasárnap hozzájuk egy ebédre. A Kálmán jó barátja volt. A Kecskeméti Kálmán. Rendes ember. Aztán általában egyedül van otthon a gyerek, nem tud mit csinálni. Egyedül él a lakásban. Jöjjön föl ide az emeletre. Beszéljessünk. Már nincs kivel beszélnem. Ha most nem ér rá, megmondom a kapukódot, írja fel egy papírra, és akkor be tud jönni hozzánk. Akármikor.

Új Forrás 2011/1 – Lássass Endre: Színkép és a kőfiú

Esterházy Marcell: atelier_bp (2007–2010), fotó, 30 x 40 cm

